

« zurück blättern vor »

SZWAB subst. m., ab 1475; auch *śwab*. **1)** ‘Bewohner Schwabens’ – ‘mieszkaniec Szwabii’: ca.1475 Ort., Sw *Szwab, svevus*. o 1684 W.Koch.Dz. B. 21 *Trzyna Horwaty y to, co Rhetowie y dawni mieli przy Rhenie Szwabowie*. o 1684 W.Koch.Dz.B. 15 *Ruszy ten edykt Saksony i Szwabys, wraz Bawaryją i żyzne Rakusy*. o 1745–1756 Chm.Ateny 44 *Był nazione Szwab, główny Filozof*. o [LBel.] 1837 HPol II 2029-31, SJAM *Zebrał tedy ogromne wojsko Szwabów, Turynków, Sasów i w towarzystwie Świętopetka czeskiego tudzież Wigberta hrabi grojeckiego, wkroczył do Szląska*. – MAÇZ, CN, TR, L, SWIL, DOR (przestarz.). **2)** ‘Pferd mit kurz gestutztem Schweif’ – ‘koń z krótko przyciętym ogonem’: (1498) 1894 GórsJaz 279, STP *Equs szwab sz czyssa szywy*. o 1499 GórsJazRp. 275, STP *Kon szyszawy swabb*. o (1500) 1894 GórsJaz 286, STP *Koyn sswab pod pacholkem*. o 1560 RejWiz 97v, SPXVI *Jako prądzyad ná Szwabys v Choynic hárcował*. o 1560 RejWiz 139, SPXVI *ktory ná kopieniczym, [tj. ciężkim koniu wojskowym] á ktory ná fzwabie*. o [LBel.] 1568 RejZwierc 238v, SPXVI *Cnotá strzepioná / Szwab bez ogoná*. – STP, SPXVI, L, SWIL, SW. **3)** ‘abfällige Bezeichnung für einen Deutschen’ – ‘pogard. o Niemcu’: 1834 PT II 667-8, SJAM *Niechaj Wielkopolanie uczą się od Szwabów / Prawować się o lisa i przyzywać drabów*. o 1834 PT IV 436-7, SJAM *Z Napoleonem pobić Moskalów nie sztuka. / Już ci on Szwabom skórę trzy razy wymtócił*. o 1931 Wierchy s.82, DOR *Robili oni obławy po wsiach, przeszukując skrupulatnie domy, ale nasi chłopcy byli czujni i zawczasu znikali, tak że Szwabys zastawały gniazda puste*. o vor 1958 Janow.J.Karmaz. 203, DOR *Rodzice kochani! musicie podnieść apanaże miesięczne, bo jako Polacy, musimy tu fason między Szwabami trzymać*. – L (content.), SWIL (pog.), SW (pog.), DOR. **4)** ‘Kakerlake, Schabe’ – ‘karaluch, prusak’: †1912 Prus, SW *Mają one sposób i na śwaba*. o 1934 Wroń.Pam. 238, DOR *Miliony much, chmary różnego rodzaju robactwa czy to szwabys, czy skorpiony – sam nie wiem, uciekają przed nami na inne miejsce*. – SW (zool.), DOR (pot.). **5)** ‘eine Kartoffelsorte’ – ‘odmiana ziemniaków’: SW, DOR (gw.). ◊ **Var:** *szwab* subst. m., ca.1475 Ort., SW – STP, SPXVI, MAÇZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *śwab* subst. m., [hapax] †1912 Prus, SW – nur Sw. ◊ **Etym:** **1)** nhd. *Schwab, Schwabe* subst. m., ‘Angehöriger eines deutschen Stammes’, GRI, nur für Inh. 1, 3. **2)** nhd. *Schwabe* subst. m. (f.), ‘Schabe, Kakerlake’, GRI, nur für Inh. 4. ◊ **Konk:** *francuz* subst. m., bel. seit 1903, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 4; *prusak* subst. m., bel. seit 1861, DOR, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 4. †*pluder*. ◊ **Der:** *szwabski* adj., ‘von einer Sorte Stoff, hergestellt in Schwaben’, 1481 SkarbMaz nr 551, STP *Pro Serico et pro tela schwapsky*. Zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 1; *szwabski* adj., (1540) 1973 Cervus 318v,

zuerst geb. CN, nur für Inh. 1, 3; *szwabić* v. imp., ‘stehlen, betrügen’, 1567 BielSat C2, SPXVI, zuerst geb. SW, nur für Inh. 3; *szwabka* subst. f., ‘Frau aus Schwaben’, 1608 Warg.Cez. 35, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *Szwabia* subst. f., ‘Schwabenland’, (1768) 1794 Wyrw.G. 204, L, zuerst geb. TR, nur für Inh. 1; *szwabina* subst. f., ‘mitleidig von einem Deutschen’, (1923) 1924 Choyń.Dom 73, DOR, zuerst geb. TR, nur für Inh. 3; *szwabstwo* subst. n., (1841) 1975 Krasień.L do D 279, nur für Inh. 3; *szwabny* adj., ‘schwäbisch’, †1849 Słow., SW, zuerst geb. SW; *śwabić* v. imp., ‘das “I” nicht richtig aussprechen’, zuerst geb. SW, nur für Inh. 2, 3; *szwabik* subst. m., zuerst geb. SW, nur für Inh. 3; *szwabizna* subst. f., ‘abfällig: deutsche Sprache, Mode, Kultur’, 1936 Zeg.Uśm. 368, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 3. ❖ Der Erstbeleg von ca.1475 Ort[[yle prawa magdeburskiego]] wird im SW zwar unserem Inh. 3 zugeordnet (Inh. 1 wird im SW nicht erwähnt), dagegen spräche jedoch die Art der Quelle und die lange Zeit zwischen dem ersten und dem zweiten Beleg mit diesem Inhalt. Im Deutschen sind die Schwaben seit dem 16. Jh. Gegenstand von Volksscherzen (KLUGE), im Schweizerdeutschen wird die Bezeichnung ähnlich negativ wie im Polnischen verwendet. Inhalt 4 ist wohl eine volksetymologische Anlehnung an nhd. *Schabe*, das aus dem Norditalienischen stammen soll (KLUGE).

« zurück blättern vor »